Organ for SOR

Rapport

Nr. 1 1992 38. årg.

Organisasjonene: Som støttespiller og korrektiv

– Han hadde snakketøyet i orden . . .

Situasjonsrapport om reformen

SAMORDNINGSRÅDET - Råd for samordning av humanitært og yrkesmessig arbeid for mennesker med psykisk utviklingshemming

ISSN 0802-2224

Rapport

Utgiver: SAMORDNINGSRÅDET – Råd for samordning av humanitært og yrkesmessig arbeid for mennesker med psykisk utviklingshemming.

Leder: Orvar Thorsrud, Lyngvn. 8, 2312 Ottestad, tlf. 065/76 675

Sekretær: Tormod Mjaaseth, Hamreheia 17, 4631 Kristiansand S., tlf. 042/94 170, fax 042/94 173

Redaktør: ÅSE STAUDE

Bladet kommer ut med
6 nummer i året.
Abonnementspris kr. 100,– pr. år

ABONNEMENT/ADRESSE-FORANDRINGER:
Forretningsfører **Alf Skansen**
Teglvegen 2, 2312 Ottestad
Tlf.: 065/77 151 el. 064/22 000
Bankgiro: 1813.10.53580
Postgiro: 5 09 47 35

ANNONSER:
RAPPORT
Postboks 98, 3570 Ål
Tlf.: 067/81 694
Bankgiro: 2320.07.17384

MANUSKRIPTER
sendes redaktør **Åse Staude**
Homans vei 18, 1310 Blommenholm
Tlf.: 02/54 14 21

SOR's Forskningsfond:
Gunnar Brekke
Haukelandsbakken 2
5009 Bergen
Tlf. 05/20 02 30

I DETTE NUMMER:

Omsorgskultur ..... s. 1

SOR igjennom 40 år:
Frivillig arbeid for
individ og samfunn ..... s. 2

Organisasjonene:
Som støttespiller og korrektiv ..... s. 6

Frivillighetssentralene:
Et supplement til
offentlige tjenester ..... s. 8

– Han hadde snakketøyet i orden ..... s. 10

Situasjonsrapport:
Reformen i tørre tall ..... s. 12

Hva gikk galt? ..... s. 14

Nytt fra SOR ..... s. 16

Innholdsfortegnelse
for 37. årgang 1991 ..... s. 17

Utdeling av fondsmidler ..... s. 21

Verdenskongress i Australia ..... s. 22

Nye bøker ..... s. 24

OMSORGSKULTUR

I SORs Jubileumsberetning blir vi med på en reise i vår nære historie som gir grunnlag for refleksjoner. Kjent for mange, men nyttig å få repetert. Den handler om omsorgskultur, styrken som ligger i en samlet opinion og samfunnskreftene som driver ideene fram.

Parolen midtveis i dette århundret var å skape en ordnet omsorg for åndssvake, som var "en kulturnasjon verdig". Til da hadde de svakeste blant oss levd i skyggen av offentlig likegyldighet. Velferdstiltakene kom jo etter hvert, men visjonene om et bedre liv den gang betydde i klartekst 8-10.000 plasser i større og mindre institusjoner.

Det er stor avstand mellom ansvarsreformen i 1949 og ansvarsreformen på 90-tallet, som ble sjøsatt ifjor. Ambisjonene i vår generasjon er ikke å "stue bort og støte ut", men integrere og normalisere, gi tilhørighet i nærsamfunnet og bedre livskvalitet.

Reformen stiller krav til oss alle, og akkurat nå er vi inne i en viktig fase når tusener av institusjonsbeboere flytter ut i egne boliger i sine hjemkommuner. Det er ingen Kardemomme-by de svakeste blant oss flytter til. Det er ingen Tobias i tårnet de møter, ingen poltimester Bastian eller røvere som bare røver pepperkaker. Den harde virkeligheten kan være en ganske annen, der omsorgssvikten og ensomheten rår, der økonomisk utnytting og seksuelt misbruk gir all grunn til å mobilisere alle gode krefter.

Offentlige myndigheter appellerer til frivillige organisasjoner om hjelp med oppgavene. Igjen er de tiltenkt pionerrollen - og den vil alltid ha en viktig plass i kampen om å skape et bedre samfunn. SOR på sin side lover støtte til medlemsorganisasjonene bl.a. som premissleverandør når det gjelder nærmiljøtiltak for mennesker med psykisk utviklingshemming.

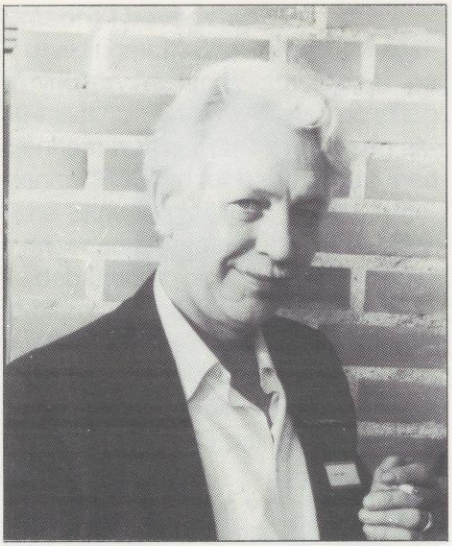
åst-

SOR gjennom 40 år:

Frivillig arbeid for individ og samfunn

Ansvarsfordelingen er blitt annerledes, og oppgavene for frivillige organisasjoner har endret seg gjennom årene. Men frivillige organisasjoners pionerrolle vil alltid ha sin viktige plass i samfunnsapparatet. SOR for sin del har bidratt med løsninger av viktige samfunnsoppgaver og vil fortsatt med sin formidable medlemsmasse mobilisere ressursene for å bedre levekårene for mennesker med psykisk utviklingshemming.

- Historien om Samordningsrådet handler om pioneren, om opinionens styrke og om samfunnsprosesser, heter det i SORs Beretning i anledning 40-årsjubileet, ført i pennen av SORs leder *Orvar Thorsrud* og en veteran i SOR-sammenheng, *Gunnar Brekke*. - Ikke fordi SOR skapte slike resultater, men fordi SOR fra starten av ble tillagt en rolle som forum for samordning, debatt og felles utspill. Hensikten var samling om et felles mål: å skape omsorg for mennesker med psykisk utviklingshemming. Det ligger i dette at SOR har endret karakter over 50-, 60-, 70- og 80-tallet, i takt med endringer i samfunnet.

Gunnar Brekke

Beretningen, som er et historisk tilbakeblikk, ble presentert på Jubileumskonferansen og vil i sin endelige form bli tilgjengelig for interesserte etter behandling i Representantskapet til høsten.

En voksende opinion

Samordningskomiteen for åndssvakesaken ble konstituert i april 1951. Situasjonen for mennesker med psykisk utviklingshemming var nærmest kaotisk på dette tidspunktet, og sosialminister *Aaslaug Aasland* fant det nødvendig å innkalle frivillige organisasjoner til felles innsats. Ingen hadde sikre kunnskaper om omfanget, ingen visste hvor stort problemet var. Noen få pleiehjem hadde vi, noen havnet i psykiatriske sykehus, et betydelig antall ble "utsatt" i privatpleie (offisiell betegnelse), men de fleste familier måtte stort sett hjelpe seg selv.

I tiden før konstitueringen hadde det vokst frem en betydelig opinion. Vi manglet en ordnet omsorg for åndssvake. Søkelyset ble satt på enkeltmenneskers innsats, landets første støttelag for åndssvake ble stiftet i Bergen og organisasjonene (Norges Røde Kors, Oslo Røde Kors barnehjelp og Diakonforbundet) utfoldet betydelig aktivitet i folkeopplysning og etablering av institusjoner. Mobilisering av frivillig innsats for åndssvakesaken fikk en oppslutning og en styrke som offentlige myndigheter måtte ta på alvor.

"I vår generasjon"/50- og 60-årene:

- På samme måte som vi idag er opptatt av vår rolle på 90-tallet, eller våre mål mot år 2000, var man i 1951 opptatt av å skape et gjennombrudd for åndssvakeomsorgen på 50-tallet: "En ordnet omsorg i vår generasjon" - med levekår for åndssvake som var en kulturnasjon verdig, slår Beretningen fast.

Sosialdepartementet og landsomfattende organisasjoner (Nasjonalforeningen mot tuberkulose for folkehelsen, Norges Røde Kors, Norsk Folkehjelp, De Norske Diakoners Broderforbund, Norske Kvinners Sanitetsforening, Norges Bondekvinnelag og Norges Husmorforbund) gjorde avtale om å etablere en omsorg i

fellesskap. Samordningskomiteen fikk som oppgave å fremme og samordne frivillig arbeid for åndssvakesaken i Norge.

Beretningen tar for seg utvikling av tiltak og tjenester i de nærmeste tiårene: Betalingsloven som ga nye og sterke ideologiske signaler, Landsplanen av 1952 som delte landet i åtte områder og skulle sikre at hvert av dem ble selvforsynte med sentralinstitusjon og mindre institusjoner. I løpet av det første tiåret skjedde en dramatisk utvikling, bl.a. tilvekst på 57 institusjoner med tilsammen 3.497 plasser. Organisasjonene sto som eiere av 57,4% av institusjonsplassene og hadde i tillegg reist avdelinger, undervisningsbygg og fritidsbygg ved statlige og fylkeskommunale institusjoner.

Men SORs rolle endret karakter mot slutten av 60-tallet. Pionerfasen ble avløst av evaluering og nyorientering, med krav om utvidet og nyansert omsorg. Organisasjonene sørget for debatt og informasjon på grasrotplan. Men samtidig pågikk en voksende samfunnsdebatt som var kritisk til frivillig innsats og som stilte spørsmålstegn ved organisasjonenes legitimitet i arbeidet for åndssvake.

SORs merkesaker

Beretningen gir oversikt over SORs merkesaker i forhold til samfunnsutviklingen: På 50-tallet var SOR alene om å skape et nødvendig debattforum for fagfolk, planleggere, offentlige myndigheter o.a. Arbeidsutvalget drev lobbyvirksomhet i Stor-

Orvar Thorsrud

tinget. SOR arbeidet for oppretting av daghjem og et ordnet aktivitetstilbud, for vernede bedrifter, for utdanning av pleiepersonell, for fysisk fostring, rekreasjon og fritidstilbud, for forskning og faglig utvikling (i perioden 1964-91 har SORs forskningsfond ytet bidrag til støtteverdige prosjekter til 95 forskere, tilsammen 2 mill. kr., i tillegg til Norges Røde kors' fond på 2 mill. kr.). SOR har prioritert informasjonsutveksling helt fra starten av - såvel gjennom omfattende og profesjonell kurs- og konferansevirksomhet som gjennom dette tidsskriftet "Rapport".

Omsorg i bevegelse

Utviklingen hadde vokst forbi sosialminister Aaslands ambisjoner på 50-tallet. Beretningens streiftog gjennom nye tiår tar bl.a. for seg aksjonen "Rettferd for handikapte" med Arne Skouens kritikk og spissformuleringer som preget den sosialpolitiske debatten og skapte ny identitet for foreldre og pårørende. Norsk Forbund for psykisk utviklingshemmede ble stiftet, en ny opinion kom til å prege 70- og 80-tallet med nei til "veldedighet" og krav til politisk ansvar og styring.

SOR fortsatte sin virksomhet fordi man oppfattet å ha viktige oppgaver, selv om situasjonen var uklar. Spranget fra offentlig likegyldighet på 40-tallet til en omsorg som krevde hele landets oppmerksomhet 30 år senere, er en nasjonal seier som også SOR har sin andel i. Og det var med denne bevissthet SOR ivaretok sin nye rolle i årene som kom. 80-årene ble pånyttegyldig en brytningstid, bl.a. med NOU 1985:34 som førte til at institusjonsomsorgen ble nedlagt og ansvaret overført til kommunene.

Organisasjonenes betydning/SOR mot år 2000

SOR har fått nytt mandat av Stortinget. Trass i den alminnelige erkjennelse av omsorg som et offentlig ansvar, er det fra myndighetenes side gang på gang blitt understreket organisasjonenes betydning - ikke minst gjennom informasjon, holdningsbearbeiding og bevisstgjøring av problemer og behov. Mandatet er forsterket for 90-årene, rett og slett fordi samfunnsmessig engasjement og medmenneskelig ansvar vil avgjøre kvaliteten på tiltak og tjenester for mennesker med psykisk utviklingshemming i framtiden.

SOR ser det som en sentral oppgave å mobilisere personlig engasjement med det mål å sikre og trygge et sosialt nettverk for mennesker med psykisk utviklingshemming. SOR, som har fått en rekke nye medlemmer (landsomfattende/regionale organisasjoner, i tillegg en rekke fag- og yrkesorganisasjoner, tilsammen ca. 1 mill. medlemmer), vil i tiden som kommer arbeide for en utvikling av aktuell beredskap for frivillige tjenester, utvikle en rådgivningsvirksomhet som medlemmene kan ha nytte av i sine aktiviteter for funksjonshemmede generelt og satse maksimalt på opplysningsvirksomhet gjennom kurs, konferanser og gjennom tidsskriftet "Rapport".

Samfunnsutviklingen har ført med seg en voksende erkjennelse av at frivillig arbeid i videste forstand er en forutsetning for utvikling av gode nærmiljøer/lokalsamfunn og etablering av stabile, sosiale nettverk for mennesker med psykisk utviklingshemming der de bor og har sin daglige tilknytning. SOR lover å stå for ideskapning og formidling av informasjon som stimulerer medlemmene til sterkere innsats for vårt felles mål: Bedre levekår for mennesker med psykisk utviklingshemming.

Organisasjonene:

Som støttespiller og korrektiv

Hvordan skal vi greie å imøtekomme behovene i forbindelse med reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming? Lederen i Norges Husmorforbund, *Ingunn Birkeland*, oppfordrer organisasjonene til å drive lobbyvirksomhet, kreve øremerkede midler for denne gruppen, granske offentlige budsjetter på alle nivåer, klage og protestere!

Oppgavene i framtidens Norge er større enn de fleste aner, og det blir ikke det meningsfylte livet for mennesker med psykisk utviklingshemming som reformen legger opp til medmindre vi passer på. Oppgavene står i kø for frivillige organisasjoner, sa forbundslederen ved SORs 40-års jubileum. Selv er hun også bl.a. medlem av Omsorgsutvalget som nylig la på bordet en utredning om omsorgstjenesten i 90-årene. Sentrale myndigheter er opptatt av frivillige organisasjoners innsats i nærmiljøet og understreker verdien i supplerende arbeid, jfr. driftstilskudd på 30 mill. kr. (-91) og opprettelse av 95 frivillighetssentraler over hele landet. Myndigheter på alle nivåer kalkulerer inn "usynlig arbeid" i sine budsjetter.

Historisk sett har mange tiltak fått sin start gjennom frivillige organisasjoner:

hjemmehjelpsordningen

Ingunn Birkeland, som er leder for Norges Husmorforbund, utfordrer organisasjoner til aktiv innsats i forbindelse med reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming.

husmorvikartjenesten
barnehager
avlastningsordninger
husmorferie
helsestasjoner for mor og barn
m.m.m.

Omsorgsbehovet er økende. Dagens situasjon er infløkt og vanskelig. Hvordan kan organisasjonene bidra? Har organisasjonene evne, vilje og menneskelige ressurser til å øke innsatsen? Vet organisasjonene hvor behovene blir størst? Eller ser organisasjonene på oppgavene som et offentlig ansvar?

Organisasjonene som lobbyister

- Medlemmer i organisasjonene skal være et korrektiv og en støttespiller, påpekte Birkeland. Organisasjonene kan påvirke bl.a. gjennom lobbyvirksomhet. Forbundslederen og hennes medlemmer har lang erfaring som lobbyister i Stortinget, i departementene og i lokalpolitikken. Husmorforbundet går gjennom budsjettene sentralt og lokalt, ser på alt som gjelder mennesker "fra vugge til grav" (jordmortjenesten, helsestasjoner, hjelpeordninger i hjemmene, skolebudsjetter m.m.m.) og sammenligner med fjorårets tall. Selv har Birkeland en drøm om at alle organisasjoner/lag driver studiearbeid på lokalbudsjettet og møter vel forberedt i komiteene. Med det nye inntektssystemet er det først og fremst i kommunene det foregår.

Reformen/øremerkede midler!

- Hvordan skal vi greie å imøtekomme behovene i forbindelse med reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming? Bevilgningene på Statsbudsjettet er et løftebrudd! Halvparten av dem det gjelder får ikke de tilbud de har krav på, ifølge departementet. Tiltaksplaner kan ikke realiseres av mangel på pneger. Vi får A og B-lag.

Samtidig vet vi også at tre av fire kommuner ønsker øremerkede midler til mennesker med psykisk utviklingshemming lagt inn i rammetilskuddet fra staten, mens Stortinget går imot. Hvor er Kommunenes Sentralforbund i denne forbindelse? spør Birkeland og oppfordrer organisasjonene til å klage og kreve øremerkede midler på Statsbudsjettet.

Frivillighetssentralene:

Et supplement til offentlige tjenester

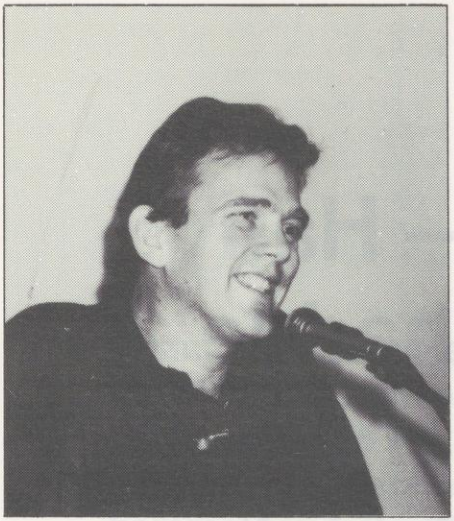
Du følger meg på tur. Jeg baker kake til deg. Frivillighetssentralene landet over formidler ønsker, tjenester og bytteordninger. Det er snakk om uløste omsorgsoppgaver

Ut av skuffen

Det er børstet støv av Korvald-utvalgets innstilling, som i sin tid lanserte nye tanker om fornyelse av velferdssamfunnet. Bl.a. bedre samspill mellom det offentlige og frivillige organisasjoner. Resultatet er altså blitt 95 frivillighetssentraler, et landsdekkende tiltak som nå for en stor del er kommet igang, foreløpig som en forsøksordning på to år med 30 mill. kroner (-91) avsatt til formålet. Sentralene har ulike driftsformer: 33 administreres av frivillige organisasjoner, 30 av kommuner, 21 av menigheter etc., 11 av privatpersoner e.a. (se oversikt i Rapport nr. 5/91). Kurspakke er laget av Institutt for Samfunnsforskning, og tiltaket skal evalueres når toårsperioden er over.

Ny virksomhet

- Frivillighetssentralene skal være et kontaktpunkt mellom dem som ønsker å yte frivillig innsats og de som trenger å få utført oppgaver, sier pro-

- Frivillighetssentralene skal være et kontaktpunkt mellom dem som ønsker å yte frivillig innsats og de som trenger å få utført oppgaver, sier prosjektleder for frivillighetssentralene i Sosialdepartementet, Bjørn Melby.

sjektleder for frivillighetssentralene i Sosialdepartementet, *Bjørn Melby*. I hans orientering på SOR-konferanse gikk det fram at en rekke spennende prosjekter er lansert. Annonse i landets aviser ga overveldende respons, ialt 285 søknader kom inn og 95 ble plukket ut. Et programråd er opprettet, retningslinjer laget og praktiske modeller prøves ut.

Felles for alle frivillighetssentralene er et kontor + en leder som registrerer behov og tilbud. Forøvrig kan de drives etter ulike modeller: som "veggavismodell" (eks. du følger meg på tur, jeg baker kake for deg), eller modeller hvor organisasjoner/kirken e.a. får spesialoppgaver/delansvar (eks. Røde Kors får ansvar for besøkstjeneste, speiderne går ærend, Lions kjører trengende på tur osv).

Midlene skal vel å merke ikke brukes til driftsstøtte i organisasjonene, men til ny virksomhet rettet mot ulike grupper med omsorgsbehov.

Funksjonshemmede og frivillighet

Behovet for frivillig innsats er stort, slo prosjektlederen fast. Også funksjonshemmede kan gjøre en innsats hvis forholdene ligger tilrette: lufte hund, gå ærend m.m. En bytteordning gjør det mykere og skaper mer balanse i ta/gi-forholdet.

Frivillige organisasjoner lider ofte av manglende kontinuitet. Folk går trett og slutter. Da er det viktig å sørge for en erstatning, ble det påpekt.

Forsøksordningen gjelder altså ut 1993. Da vet vi forhåpentligvis om den er liv laga. Frivillig arbeid blir neppe et statlig anliggende i framtiden, men fortsetter muligens gjennom statlige overføringer.

– Han hadde snakke-tøyet i orden....

Vi kjenner Wenche som dyktig aktør i gruppen Dissimilis. Til daglig arbeider hun på Norpapp, bor i egen leilighet i Bærum, steller seg selv og har besøk av boveileder to ganger i måneden. Til Asker og Bærum Budstikke sto hun nylig fram med sine bitre erfaringer med kameratens støttekontakt. Sakte, men sikkert ble bankkontoen tømt - alt hun hadde spinket og spart gjennom sitt voksne liv.

- Jeg trodde han var min venn

- Det begynte med at kameraten min, støttekontakten hans og jeg gikk på kina-restaurant. Senere spiste vi også hjemme hos meg noen ganger. Det var veldig hyggelig. Så begynte han å låne penger. Hundre kroner til å begynne med, siden ble det mer, forteller Wenche.

- Vi gikk sammen i banken. Jeg tok ut penger og ga dem videre til ham. Hvor mye i alt? Jeg visste ikke sikkert, men syntes det ble mye og ba om å få dem tilbake. Da fortalte han at faren hans hadde pantsatt sølvtøyet, og pengene var brukt til å løse

- Han hadde snakketøyet i orden, og det var ikke noe problem for meg å bli overtalt til å låne ut det jeg hadde, sier Wenche Jensen, som er psykisk utviklingshemmet, og fralurt 90 000 kroner av støttekontakt.

det ut. Han hadde snakketøyet i orden, og det var ikke noe problem for meg å bli overtalt til å låne ut det jeg hadde, legger hun til. - Jeg fortalte det ikke til noen. Jeg kunne ha sagt det til mamma eller til folk på jobben, men jeg er vant til å ordne opp selv. Jeg trodde ikke han ville lure meg. Jeg trodde han var min venn.

Tilfeldigvis sjekket mor saldoen. "Lånene" kom for en dag, støttekontakten ble oppsøkt og saken politianmeldt. Men uten bevis kan ikke politiet gjøre noe. Så det ble gjort avtale om månedlige avdrag. Men nå, over ett år etterpå, har Wenche ennå ikke fått ett øre.

- Jeg låner aldri ut penger mer, sier hun. - Hvis noen prøver å lure meg, vil jeg straks kontakte noen voksne som jeg stoler på. En ting har jeg lært: Trenger jeg hjelp, så må jeg be om det. For det er ikke riktig at vi utnyttes.

Situasjonsrapport:

Reformen i tørre tall

Reformen for mennesker med psykisk utviklingshemming omfatter ca. 5.100 personer i institusjoner. 2.060 av dem er ikke flyttet til hjemkommunen, men blitt boende i vertskommunen eller flyttet et annet sted etter eget ønske. 397 har klaget til fylkesmannen etter avslag på søknad om ny bostedskommune, men bare vel halvparten (149) har fått medhold.

- Intensjonene i reformen skal oppfylles, presiserte sosialminister Tove Veierød i sin situasjonsrapport på fylkesmannskonferansen ved juletider. Gjennomføringen ventes å ta fem år. I 1992 blir 4,7 milliarder kroner overført fra staten til kommunale og fylkeskommunale tiltak

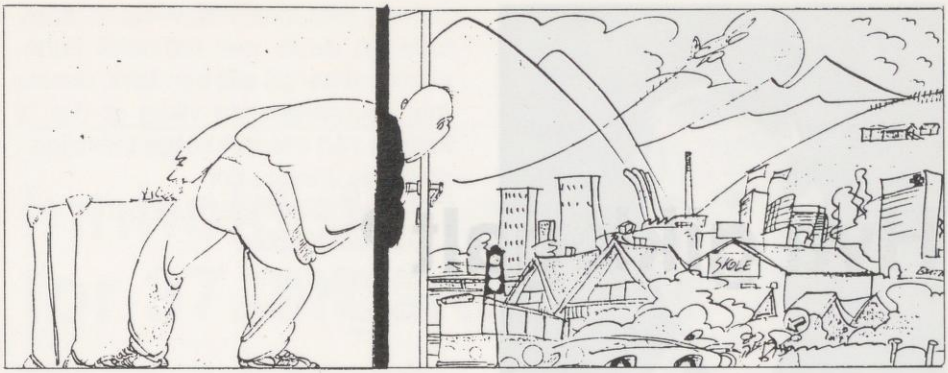
Vel 800 mill. kroner er øremerkede midler, dels beregnet på hjemmeboende med psykisk utviklingshemming, dels som skjønnsmidler bl.a. beregnet på kommunenes omstillingsproblemer i forbindelse med nedlegging av sentralinstitusjoner (tilbud om utdanning til arbeidsledige, førtidspensjonering m.m.).

Boliger

- Noen kommuner viderefører institusjonslignende boliger med tildels mer institusjonspreg enn i HVPU, beklaget sosialministeren. Regjeringen ønsker å stimulere til boligbygging/utbedring gjennom gunstige låneordninger i Husbanken. Landsomfattende undersøkelse viser at over halvparten av boligene er fellesskapsløsninger, mens vanlige boliger utgjør bare 7%.

Kommunale tjenester

Utfordringene er også store med tanke på statens rolle som pådriver, rådgiver og veileder i utviklingen av kommunale tjenester. Ikke minst

gjelder dette personer med omfattende og sammensatte tjenestebehov. Ett virkemiddel er utvidet opptak i høyere helse- og sosialfaglig utdanning også i 1992. Både stat og kommune har ansvar for vernet sysselsetting og arbeidsmarkedstiltak. Dette forutsetter et samspill mellom flere parter. Også partene i arbeidslivet kan benytte ulike virkemidler (fadderordninger, tilretteleggere, integreringstilskudd og kombinasjoner arbeid/trygd).

Rettssikkerhet

Rettslige spørsmål i forhold til reformen knytter seg særlig til ny lov om sosiale tjenester og oppfylling av Røkke-utvalget, bl.a. spørsmål om hjemmel for bruk av tvang i såkalte systematiske tiltak, hjelpevergens rolle, tilsyn og kontroll og en grenseoppgang mellom egen, privat bolig og lovregulerte boliger/boformer.

Klagebehandling

- Vi må sikre oss at det er den enkelte psykisk utviklingshemmedes eget ønske om bostedskommune som legges til grunn, slik at det *bare unntaksvis* vil være beboere som må bo i en annen kommune enn den de selv har ytret ønske om, presiserte sosialministeren. 149 søknader i 20 fylker er imidlertid avslått, og selv er hun usikker på om forskjellsbehandling har forekommet.

Overgrep/svekket tillit

I året som gikk har media vært opptatt av uheldige frhold - økonomiske og seksuelle overgrep - som er med på å svekke tilliten til reformen. Enkeltskjebnene bekymrer sosialministeren, som påla sine fylkesmenn selv å gå ut i media med informasjon når saker er til behandling.

Fem år

- Reformen berører livssituasjonen til en gruppe meget svakstilte personer. Det er et stort ansvar vi alle har påtatt oss, og det er mye arbeid som gjenstår. Vi trenger derfor de fem årene Stortinget har satt som ramme for gjennomføring av reformen, slo sosialministeren fast.

Hva gikk galt?

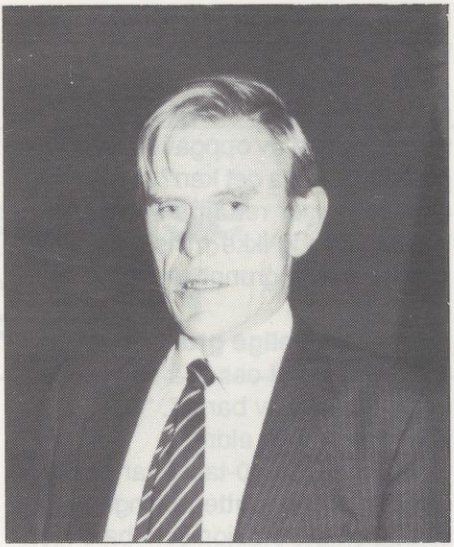
Istedenfor drømmen om velferdsstaten, som lå til grunn i 40/50-årene, har vi skapt et samfunn som produserer avmakt. Det er på tide å stille spørsmål om hva som er menneskelige grunnbehov og hva et samfunn kan påta seg, sa rektor ved Universitetet i Oslo, dr. theol. Inge Lønning på SOR-konferanse i sine dystre refleksjoner om et samfunn i oppløsning.

Et skikkelig uføre

Han sveipet over det norske samfunnet der krisesymptomene står i kø med sammenbrudd i offentlig og privat sektor, i industri og bank og etablerte velferdsordninger. Hva gikk galt? Ser vi på samfunnsutviklingen gjennom de siste 45 år, har det vært en kontinuerlig vekst i alt som kan måles og veies og kjøpes for penger. Et halvt hundreår med kontinuerlig velstandsvekst er ytterst sjeldent i menneskehetens historie. Det fikk oss til å ta velstanden for gitt, gjorde oss selvtilfredse og fantasiløse og ute av stand til å se en rekke bivirkninger. Vi kan ikke kjøpe oss løsninger for absolutt alt. "Samfunnet" kan heller ikke løse alle problemer. Vi har forlengst overtrukket kontoen for hva "establishment" er istand til å løse. I virkeligheten er det ganske trange grenser som lar seg løse ved hjelp av profesjonene.

To adskilte faser

- Vi har fått et samfunn som blir tyngre og tyngre på midten - og lettere og lettere i hver ende. Et samfunn som i økende grad regjeres av mid-

- Det er på tide å stille spørsmål: Hva kan et samfunn påta seg av oppgaver? Hva har den enkelte borger rett til å kreve av fellesskapet? spør Inge Lønning.

---

delaldrende mannfolk av begge kjønn. I "sin beste alder", som tenker likt, har samme utdanning og erfaringsbakgrunn (i den grad de ha noen). Langt på vei overlater vi viktige beslutninger til en maktelite som kan mest og forstår minst, sa Lønning bl.a.

I motsetning til det gamle klassesamfunnet skjer den kolossale seggregasjonen nå etter andre retningslinjer. Hvor den enkelte hører hjemme, avhenger av personnummeret (fødselsdatoen). Mens barn og unge oppbevares i et forstadium, og alderdommen oppfattes som et nachspiel, er "det egentlige menneskeliv" den livsfasen der man "realiserer seg selv", som i praksis betyr å presse seg tom til siste dråpe i og omkring yrkesutfoldelsen. Fra å være et tregenerasjonssamfunn er vi blitt tre engenerasjonssamfunn, der det er umulig å oppleve sitt liv som sammenhengende med en identitet som følger oss fra vugge til grav. Vi opplever at livet består av tre atskilte faser: tilløpet fram til satsplanken (ung og lovende, "det man skal bli"), utfoldelsesfasen og nedtrappingsfasen

(der vi kjapt blir forhenværende, fhv., vi er noe i kraft av det vi har vært).

- Det er på tide å stille spørsmål, slo Lønning fast. - Hva kan et samfunn påta seg av oppgaver? Hvor går grensen for hva det kan? hva har den enkelte borger rett til å kreve av fellesskapet? Og ikke minst: hva er de menneskelige grunnbehov?

De menneskelige grunnbehov

Vi har vennet oss til å si: "Samfunnet må ta seg av barna". "Samfunnet må ta seg av de eldre".

Mens det på 40-tallet var nødvendig å bygge ut støtteordningene, har vi idag en generasjon som bare kjenner overflodssamfunnet. Nå gjelder det å finne balansepunktet mellom samfunnets ansvar og den enkeltes. Jo mer materielt velutviklet et samfunn er, desto mer raffinerte kunnskaper vi har på alle områder, dessto mer grunnleggende viktig er det "å fortøye vårt menneskelige selvbilde", som han uttrykte det.

De menneskelige grunnbehov er
krav om respekt
krav om ansvar
krav om omsorg.

Menneskets evne til å bære ansvar avhenger av respekt og omsorg. Alle har ubegrenset behov for respekt. Alle har et fundamentalt behov for omsorg, gitt av mennesker som er villige til å veve sitt liv sammen med en i et menneskelig fellesskap. Greier samfunnet å oppfylle disse grunnbehovene, ja, så kan vi ikke vente mer.

NYTT FRA SOR ✿ NYTT FRA SOR ✿ NYTT FRA

"Nærhet i hverdagen"

SORs Fagkonferanse, som blir arrangert i Haugesund 19-21.mai 1992,har som ramme "Nærhet i hverdagen". Av innholdet kan nevnes tema " Å tolke atferd og språk" (dr. psychol. Willy-Tore Mørch), om seksualitet/det seksuelle språk i hverdagen/behandling av mennesker med psykisk utviklingshemming som har vært utsatt for misbruk (psykolog Jens Erik Skår) og habiliteringsteamenes kompetanse ved incest/misbruk (seksjonsoverlege Roy Nystad). Det blir betraktninger om selvbestemmelse i hverdagen (tidligere "bruker" Bjørn Torgerhaug), om organisering av dagliglivets tjenester (cand.paed.spes. Marit Strømstad) og rettssikkerhet - hvor går vi? hvor står vi? (byråsjef Petter Kramås) m.m.m.Nærmere program, se neste nummer av RAPPORT.

Innholdsfortegnelse for 37. årgang 1991

Side

REFORMEN FOR MENNESKER MED PSYKISK UTVIKLINGSHEMMING

Individrettet ansvarsreform 1

Usikkerhet om fylkeshelsetjenesten 6

Sentralinstitusjonene:
Treg avvikling 8

Honnørord og virkelighet 13

Sammen om et bedre nærmiljø 25

L+U+P+E: Nei til forsert nedbygging, nei til tvangsflytting 44

Svak tillit til HVPU-reformen 46

Nye tider, nye utfordringer! 73

Reformen: Seks måneder på vei 96

Ingen tvangsflytting fra Vestnes 98

Statlige forventninger etter HVPU:
Bløte grenser og bred faglig tilnærming 191

Med reformen: Styrket spesialisttjeneste! 194

Psykiatrien og psykisk utviklingshemmede:
En grå flekk på kartet 196

Brukerbetraktninger om spesialisthelsetjenesten 199

OPPLÆRING - BEHANDLING

Når psykisk utviklingshemmede blir foreldre:
Hva gjør vi med barna? 11

Sol og Gro 37

Rettssikkerhetsutvalget:
Etiske retningslinjer på bordet i vår 48

Nei til hormoner, vitaminer og mineraler 56

IPU-utvalgets perspektiver på 90-årene 86

CREAHM: Rett til kultur og kunstnerisk utfoldelse 90

Tilrettelagt læring 109

Kommunikasjon - en forutsetning for læring 110

Tilrettelagt læring:
En kjempeutfordring for det ordinære skoleverket 113

"Mye atferd" og spesielle lærebetingelser 116

Birkelid skole ved skilleveien 118

N. Aasen skole:
- Vi går ned med flagget til topps! 122

Dissimilis med løs snipp - og nye planer 133

Spesialskolene blir spesialpedagogiske sentra 146

Spesialundervisning i grunnskolen:
9,3% får spesialundervisning 148

EDB for mennesker med psykisk utviklingshemming 150

Bilder, dans og musikk i spesialundervisningen 167

Hva gjør PP-tjenesten overfor psykisk utviklingshemmede? 201

FORSKNING

Våre mirkualøse hjerne 16

SMR - et kompetansesenter på Rikshospitalet 38

SMR: Forskning en nødvendighet! 42

Levekårsundersøkelse:
"Hvordan har de det egentlig?" 60

Forskerkonferanse i Uppsala 94

IASSMD-stipend til unge forskere 95

Forskningsfondene:
Midler utdelt til forskningsprosjekter 161

Nevrologiske usikre barn:
Famling i starten fatalt 185

FRIVILLIGE ORGANISASJONER

30 mill. kroner til organisering av frivillig arbeid 74

Ny giv for organisasjonene? 76

FVS:
Organisert frivillighet ut fra behov 78

Villighet til frivillighet i nærsamfunnet 81

Organisasjonenes oppgave:
Ikke lengre arbeid for, men med psykisk utviklingshemmede 84

95 frivillighetssentraler over hele landet 156

Frivillige organisasjoner mobiliseres og utfordres 186

KOMMUNALE TILTAK - INTEGRERING - ARBEID

Halvors nye hverdag 2

Når skal dei funksjonshemma kome med i arbeidslivet? 128
Øll hava heimarett 131
"Din nye nabo"-kampanje i Bærum 188
Skritt på veien til selvstendig liv 203

SOR/DIVERSE

Nytt fra SOR 22, 24, 49, 50, 126, 134, 162, 170
Nye bøker 52, 206
Helsedirektoratets ønske:
Ta vare på historisk materiale! 58
Ideer til tiltak 61
"Kanskje i morgen" 62
Grensesprengende kulturfestival 88
NFPU: "Sex - en del av livet også for psykisk utviklingshemmede" 93
SOR 40 år 145
Medbestemmelse og identitet 169
Når SOR feirer bursdag 181
SOR prioriterer nærmiljøtiltak 182
Prolog ved SORs 40-års fest 184
Kultur for alle 205

SAMORDNINGSRÅDET (SOR)
FORSKNINGSFONDENE
The Norwegian Research Foundation
for >Mental Deficiency

Samordningsrådets fond for forskning om psykisk utviklingshemming
og
Eli Vendeggs Forskningsfond til fordel for psykisk utviklingshemmede
kan i samarbeid med

NORGES RØDE KORS' FORSKNINGSFOND TIL BESTE FOR PSYKISK UTVIKLINGSHEMMEDE

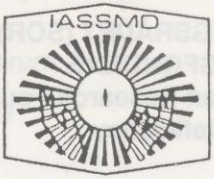
dele ut ca. kr. 250.000,- til forskningsprosjekter.

Fondenes oppgave er å støtte forskning på alle områder som kan tjene til større forståelse av psykisk utviklingshemming og føre til bedre metoder for forebygging, behandling og opplæring.

Fondene vil prioritere forskningsprosjekter som har betydning for videreutvikling av kommunale tiltak og tjenester, og vil spesielt oppfordre til empiriske studier av livskvalitet hos mennesker med psykisk utviklingshemming. Det kan bevilges støtte til forprosjekter, planlagte eller igangværende forskningsprosjekter. Det ytes ikke bidrag til kongresser, studiereiser eller til prosjekter som inngår i hovedfagsstudier.

Søknad sendes innen 23. mars 1992 til fondenes styre, v/SOR's sekretariat
Adresse: Sekretær Tormod Mjaaseth
Hamreheia 17, 4631 Kristiansand S.
Telefon (042) 94 170.

SØKNADSSKJEMA og øvrige opplysninger fåes ved henvendelse til samme adresse.

Verdenskongress i Australia

Vi minner om 9. Verdenskongress IASSMD (International Association for the Scientific Study of Mental Deficiency) i Brisbane, Australia 5.-9. august 1992 og oppfordrer forskere til å melde seg med sine arbeider - og til interesserte å registrere seg som deltakere.

Kongressen samles under temaet "Sharing a Vision of the Future". Internasjonalt kjente forskere vil presentere sine erfaringer som omfatter områdene: autisme, metabolske sykdommer, tidligstimulering, familiestudier, genetikk, perinatale årsaker, integrering i nærsamfunnet, epidemiologi, sysselsetting og aldring. I tillegg blir det arrangert en rekke symposier med et vidt temaspekter: tekniske hjelpemidler, atferdsproblemer/psykisk helse, diagnostikk, datateknologi, opplæring, infeksjonssykdommer, språk/kommunikasjon, lærevansker, Prader-Willis-syndrom, Rett-syndrom, sport og rekreasjon, fra tenåring til voksen m.m.

★ ★ ★ ★ ★

SOR - i samarbeid med Nordisk Forbund for psykisk utviklingshemmede (NFPU), arrangerer en nordisk fellesreise til kongressen. Det blir felles utreise, men om ønskelig individuell retur utfra enkeltes lyster og behov. Returreisen må være med THAI og via Bangkok. Med et lite pristillegg, gis eksempelvis tilbud om 2 overnattinger i Bangkok på hjemreisen pluss transport og halvdags sightseeing.

REISEPLAN:

01. Aug. – AVREISE SKANDINAVIA
02. Aug. – ANKOMST BANGKOK
03. Aug. – AVREISE BANGKOK
04. Aug. – ANKOMST BRISBANE
11. Aug. – AVREISE BRISBANE
11. Aug. – ANKOMST BANGKOK
11. Aug. – AVREISE BANGKOK
12. Aug. – ANKOMST SKANDINAVIA

PRISER:		*Enk.rom*	*Dbl.rom*
CONRAD INTERNATIONAL HOTEL (kongresshotellet)	NOK	19.500,-	16.300,-
Rimeligere innkvartering, men dog bra. (TV, dusj, toilet, tlf.)	NOK	16.000,-	14.800,-

Prisene inkluderer:

Flyreisen Skandinavia (Oslo, Stockholm, København og Helsinki) - Brisbane tur/retur.
1 overnatting på utreise.
7 netter på nevnte hotel i Brisbane, transport fra og til flyplass i Brisbane.

Berg - Hansen Reisebureau i Kristiansand har fått i oppdrag å arrangere den nordiske fellesreisen og stiller i tillegg med reiselederassistanse under reisen.

Ønsker du mer informasjon, send nedenstående slipp til reisebyrået.
Du kan også ta kontakt med sekretæren i SOR, Tormod Mjaaseth tlf. 042-94170/ fax 042-94173

Ja takk!
Jeg vil gjerne få tilsendt flere opplysninger om kongressen i Australia og reiseprogrammet.

NAVN: _____

ADRESSE: _____

TLF. : _____

Slippen sendes Berg-Hansen Reisebureau P.b 56 4601 Kristiansand
Tlf. 042-20555 Telefax 042-20887

"Hudkontakt og samspill"

Hudkontakt og samspillsituasjoner er tenkt som en støtte til å etablere trygghet, og til å utvikle kontakt og kommunikasjon med mennesker som har dårlig forhold til sin egen kropp og til omverdenen, skriver spesialpedagogisk konsulent og veileder *Christopher Knill* i forordet til sin nye bok. Temaet er basert på mange års praktisk erfaring og ledsages av spesialkomponert musikk innspilt på kassett. Nærhet, berøring og samspill er ikke bare rettet mot småbarn med funksjonshemminger, men har like stor verdi for ungdom og voksne med store kommunikasjonsvansker.

Berøring er viktig, selv om vi i vår kultur har få ritualer som ivaretar behovet for hudkontakt, slår forfatteren fast. Han lar oss møte toåringen Camilla, fireåringen Kristian, Petter på 12, Liv på 22 og Jonas på 29, som på hver sin måte har svekkede sanser og store kommunikasjonsvansker, er redde og ulykkelige, men som gjennom hudkontakt og samspill får snudd en negativ utvikling i positiv retning.

Boka har forslag til praktisk opplegg: kapitler om god planlegging, hvordan man nærmer seg elevene, betraktninger om respekt og grenser, erfaringer med barn og erfaringer med voksne, utfordringer i forbindelse med videre arbeid m.m.

Christopher Knill:
HUDKONTAKT OG SAMSPILL
m/musikkassett av Bjørn Steinmo
Ingrid Melvær og Runde Skotheim
Gyldendal Norsk Forlag 1991

"Autisme i dag"

- Det siste tiårets forskning har brakt oss betydelig lengre fram i en forståelse av hva autistene sliter med, slår redaktør *Jan Tøssebro* fast i spesialtidsskriftet **"Autisme i dag"** (det tidligere "Glasskulen"). Redaktøren tar for seg sentrale internasjonale artikler om emnet fra denne perioden, om autistenes særegenheter i såkalte kognitive funksjoner (måten de tenker på, opplever omgivelsene på o.l.) og nye spor som kan føre til ny og bedre forståelse av problemene.

Men foreløpig er vi bare et stykke på vei. Det er ulike teorier om årsakene, det er uenighet om autistenes primære psykiske avvik, men det er også sannsynlig at forskningen har avdekket viktige spor. Foreløpig har ingen greid å forklare autistenes utbredte tendenser til stereotyp og repeterende atferd, og dette fenomenet er det all grunn til å gi større oppmerksomhet, mener redaktør Tøssebro i tidsskriftet som utgis av Landsforeningen for autister.

"Kongen av Kattholmen"

Boka er en lettlest nynorsk novellesamling om mennesker med merkelappen utviklingshemmet. De befinner seg et sted i grenselandet, på siden av det normale livet - kjapt skissert og overbevisende levendegjort. Boka er ikke sentimental, ikke utleverende, men innsiktsfull og interessant. Den er heller ikke et bidrag om "deltaking" og normalisering, den gir mer et gløtt inn i en fremmed verden for vanlige lesere, eller for innvidde rom for refleksjoner.

Forfatteren, *Arne Ruset*, er lege med mange års erfaring fra HVPU-institusjoner. Han har tidligere gitt ut fire diktsamlinger og en barnebok.

Arne Ruset:
"KONGEN PÅ KATTHOLMEN"
Det norske Samlaget 1991
Pris kr. 168.-, 95 sider

"Bananasplitt"

Boka omhandler sentrale erfaringer fra arbeidet med psykisk utviklingshemmede i institusjon og vil være et godt praktisk-teoretisk arbeidsredskap for vernefaglig arbeid også i en ny omsorgssituasjon, mener Nils Steinar Stavsholt i sin bokomtale av "Bananasplitt".

Forfatterne ønsker gjennom denne boka å lage et praktisk-teoretisk arbeidsredskap for planleggere, miljøpersonale, studenter o.a. som skal arbeide med mennesker med psykisk utviklingshemming. Den tar utgangspunkt i erfaringer fra en avdeling ved en sentralinstitusjon med beboere som har stort bistandsbehov og tildels utagerende atferd og bringer videre viktig kunnskap som vil være nyttig også i en annen omsorgssituasjon. Innholdet har en viss allmenn karakter, slik at stoffet kan være anvendelig også i forhold til andre grupper.

"Bananamodellen" gir en helhetlig forståelse for en organisasjon, hvordan organisasjonen funksjonerer og hvordan ulike variabler påvirker hverandre, en modell de har utviklet ut fra kjente organisasjonsteorier og egne erfaringer i praktisk arbeid som vernepleiere. Gjennom denne modellen klarer forfatterne på en overbevisende måte å framstille den helheten som et målrettet miljøarbeid innebærer. Boka inneholder kapitler om grunnsyn, mål og midler, om innføring i sentrale begreper og prinsipper fra atferdsanalysen/innlæring av ferdigheter/strategier for reduksjon av problematferd m.m. Boka har erfaringer om delegering av oppgaver til personalet og hvilke konsekvenser dette får for lederfunksjonen og den enkeltes trivsel, arbeidskvalitet og motivasjon til faglig arbeid. Forfatternes syn på fordeling av oppgaver og ansvar gjelder også i forhold til beboerne.

Når beboerne skal ut av institusjonen - og kommunale tiltak planlegges og tilrettelegges, vil en rekke erfaringer kunne tilpasses i kommunalomsorg, mener forfatterne.

Boka er velskrevet, lettlest og rik på illustrasjoner. Stoffet er konkret og praktisk med nødvendige teoretiske begrunnelser og beskrivelser og vil være et viktig supplement til mer dyptpløyende faglitteratur.

Nils Steinar Stavsholt

Knut Gundersen/Tor Olsen:
"BANANASPLITT"
En veileder i målrettet arbeid
Haugtussa forlag, Haugtussav. 8, 4350 Nærbø
Pris kr. 150,-, 104 sider

Hjelpemiddelsentralen
Sogn og Fjordane
6800 FØRDE

HANDI-NORGE A/S
Spesialister på bil og utstyr for funksjonshemmede
Bråtevn. 231, 2013 SKJETTEN. Tlf.: 06-84 37 10

Stolpeterminalen
P.b. 1298
2401 ELVERUM

Løkvoll Motell og Auto-senter A/S
9074 SAMUELSBERG. Tlf.: 089-16 100
STATOIL Statoilservice Manndalen

MNTF
JON-REIDAR EIKÅS
TANNLEGE
BOKS 171 – 6771 NORDFJORDEID
TLF. (057) 60 671

Bærum Kommune
1300 Sandvika

GILJEVINDU
Gilje Trevarefabrikk a/s 4335 Dirdal Tlf. (04) 61 63 77

STATOIL
Statoil Service Grimstad
Vesterled
4890 GRIMSTAD

Lindås Fysikalske Institutt
5150 Lindås
Tlf. 05-36 03 33

ALU-GLASS SKI AS
Kjeppestadveien 6, 1400 SKI
Tlf.: 09-87 12 30

IGP AS
RÅDGIVENDE INGENIØRER
Elektroinst. i boliger i forb. med HVPU-reformen
P.b. 3663 Gamlebyen, 0135 Oslo 1, tlf. 02/17 68 10

A. Lønnseth A/S
6401 MOLDE

Gilde
- det kjennes på smaken

Aure Samvirkelag
6690 AURE

Regnskapssentralen A/S
Kongensgt. 23, 1501 MOSS
Tlf. 09 - 25 55 30

Søgne Kommune
4640 SØGNE

Nesna Kommune
Helse- og sosialetaten
8700 NESNA

VARODD INDUSTRIER A·S
P.b. 1524 Valhalla, 4602 Kristiansund

ELVERUM KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
2400 Elverum

BENNETT REISEBUREAU

Løne Finasenter
5233 HAUKELAND
Tlf.: 05-34 07 30

Ruud & Weedens
Arkitektkontor
Kirketorget 7, 3600 KONGSBERG

Parfymeri Mand A/S
Vitaminvn. 7
0485 OSLO 4

STRANDA
BOK OG KONTORSERVICE A/S
P.b. 54, 6201 STRANDA. Tlf.: 071-60 061

Wilhelmsen & Sønner a.s
Spesialtransport • Avfallstransport • Industrirenovasjon
Haraldsrudvn. 20, 0501 OSLO 5

Jordan*
Håvard Marthinsensv. 30 – 0978 OSLO 9

AF Oslo Entreprenør A/S
Alfasetvn. 20
0614 OSLO 6

Finsbråten A/S
Kastellvn. 10
2080 GRIMSTAD

A/S Møre Trafo
6230 SYKKYLVEN
Tlf.: 071-51 700

Rybo A/S
5610 ØYSTESE

Forsgrens Boktrykkeri
P.b. 107
8001 BODØ

Capricorn Pizzahus
Storgt. 23
3200 Sandefjord

BEIARN KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
8110 Moldjord

COMPACT DATA
ØKONOMISTYRING
Postboks 43, 1361 BILLINGSTADSLETTA

Bodø El-verk
8001 Bodø

Karin Bjørge
Bjørnemyrvegen
2750 GRAN

TROMSØ KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
9001 Tromsø

Bryne Offset A/S
P.b. 244
4341 BRYNE

A/S Consultas
P.b. 743
3191 HORTEN

BERGENE HOLM TRELAST A.S
3272 KVELDE, Tlf.: 034-12 310

A/S Theodor Disen's Eftf.
Sølvvareverksted
P.b. 4208, 5000 BERGEN. Tlf.: 05-32 00 30

Tenvik A/S
P.b. 845 Sentrum
0104 OSLO 1

POSTMUSEET
P.b. 1181 Sentrum
0107 Oslo 1

Smijerns-Utstyr
Nordbygt. 52
0187 OSLO 1

Støtt arbeidet for psykisk utviklingshemmede!

Roche
ROCHE NORGE A/S
P.b. 41 Haugenstua, 0915 OSLO 9

WÄRTSILÄ WICHMANN DIESEL
Hestehagen 5,
1440 DRØBAK Tlf.: 09-93 29 60
5420 Rubbestadneset Tlf. 054-23 500

Bokføringsservice A/S
P.b. 3173
7002 Trondheim

Grong Kommune
7870 GRONG

ÅSNES KOMMUNE
2270 Flisa

ROGNAN FARGEHANDEL
Maling · Tapet · Gulvbelegg · Tepper
Boks 29 - 8250 Rognan Tlf. 081/90650

Risvollan Borettslag
P.b. 3611
7002 TRONDHEIM

CC Tana Lavpris
Rådhusgt. 2
9845 TANA

Mobil Leira
E. Lønnum A/S
2920 LEIRA I VALDRES

Vennesla Møbler A/S
4700 VENNESLA

Brødrene Ek A/S
Nedre Prinsdalsvei 87
1205 OSLO 12

ALCATEL **Alcatel Kabel**
STK
Carl Gulbrandsensgt. 2, 7800 NAMSOS

Gaute Næringsmiddelindustri A/S
Ranheimsvn. 75
7050 Charlottenlund

Alf Otto Smetorp
Rådyrvn. 10, 2200 Kongsvinger
Tlf.: 066-75 704

Repro Studio A/S
Platousgt. 9, 0190 OSLO 1

A/S Brødrene Hoff
8194 JEKTVIK

Scancan International Ans.
P.b. 1344 Vika
0113 OSLO 1

Tysfjord Kommune
8280 KJØPSVIK

GJERSTAD HANDEL
4980 Gjerstad
Tlf. 041 - 57 021

Nodest Vei
Nodest Vei A/S
P.b. 507, 3412 LIERSTRANDA

NOME KOMMUNE
Helse- og Sosialetaten
3745 Ulefoss

MANDAL KOMMUNE
Helse- og sosialetaten
Postb. 63 - 4501 Mandal

Kirkenær Møbler A/S
2260 KIRKENÆR

Teknisk Produksjon A/S
P.b. 2019
3003 DRAMMEN

Rekkedal Møbler A/S
6173 NORDRE VARTDAL
Tlf.: 070-42 113

MIFO A/S
Tang og skjellsand til hagen
7060 KLÆBU. Mobiltlf.: 090-36 976

Elverum Dental
P.b. 302
2400 ELVERUM

Esso
ESSO NORGE a.s
LETING OG PRODUKSJON

Leknes Regnskap
8370 LEKNES

Møllesenteret Café
P.b. 630
3701 SKIEN

Grense Varehuset/Levis
Svinesund
1760 BERG

Otares Norge A/S
P.b. 66, 1301 SANDVIKA
Tlf.: 02-54 73 13

GARTNERHALLEN
Friskt fra naturen
A.L. Gartnerhallen - Region Midt-Norge

Trondheim Kommune
Avd. for Helsevern
og Sosial Omsorg
Prinsensgt. 61, 7000 Trondheim

Sør-Trøndelag Kraftselskap
P.b. 3755
7002 TRONDHEIM

Skien Kommune
Helse- og sosialetaten
3701 SKIEN

SCANSPED
Scanspeed Norge A/S
Arboalléen, 3002 Drammen

Jah Pron
P.b. 4144, 8012 JENSVOLL
Tlf.: 081-61 020

Nordpapp Industri A/S
Norpapp
Bærums Verk
Lommedalsvn. 230
1353 Bærums Verk
Tlf. 02 - 51 09 01

Nordal Kommune
Helse- og Sosialetaten
6210 VALLDAL

Tjeldsund Kommune
9444 HOL I TJELDSUND

TORSKEN KOMMUNE
Helse- og Sosialetaten
9380 Gryllsfjord

Otnes Transport
3290 STAVERN
Tlf.: 034-99 980

Kommunal Rapport
Kommunenes Hus, Haakon VII's gate 9
Postboks 1940 Vika, 0125 Oslo
Tlf. (02) 94 77 00 - Telefax (02) 83 23 72

REHABILITERINGSSENTERET
Nord-Norges Kurbad
Charlottenlund – Tromsø

Rådg. ingeniører, Bygg - VVS - Elektro
FORTIFIKASJON AS
P.b. 4363 Torshov, 0402 Oslo 4
Tlf. 02 - 37 61 85, Fax 02 - 35 10 42

Strand og Grindahl A/S
Ilavn. 32
1600 FREDRIKSTAD

Norrøna Fly A/S
Postboks 64
1330 OSLO LUFTHAVN

Brødr. Johnsen A/S
P.b. 134
1400 SKI

Orkedalens Apotek
P.b. 16
7301 ORKANGER

SØRUM KOMMUNE
Helse- og sosialetaten
1920 Sørumsand

Informatikk A/S
Sandviksvn. 22, 1322 HØVIK

Stjørdal Helse og Sosialetat
7500 STJØRDAL

Rogaland
Fylkesvaskeri a.s
4100 Jørpeland. Tlf.: 04-44 78 20

Racal Survey Norge
Damsgårdsgt. 167
5031 LAKSEVÅG

Hitra Helse- og Sosialkontor
7240 FILLAN

Orkdal Sandblåseservice A/S
7320 FANNREM

Bakken & Bakken A/S
Møbelforretning
2900 FAGERNES. Tlf.: 063-60 190

Byggmester Martin Olsen
Postboks 83, 8430 MYRE
Tlf.: 088-34 064

A/S Fjellhammer Brug
P.b. 55, 1472 FJELLHAMMER

AVEN AS
3080 Holmestrand. Tlf. (033) 51 914.

IBM

A/S Lufttransport
9014 HÅPET
Tlf.: 083-70 022

ØKSNES KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
8430 Myre

Søndre Land Kommune
2860 HOV

Gamvik Kommune
Sosialkontoret
9970 MEHAMN

Foyns Blomsterhandel
Nordal Griegsgt. 13, 8600 MO I RANA
Tlf.: 087-50 590

Narvik Dampbakeri
8501 NARVIK
Tlf.: 082-42 265

Norwesco A/S
Postboks 22
1473 SKÅRER

CIBA–GEIGY
CIBA-GEIGY A/S
P.b. 6077 – Etterstad
0601 Oslo 6

KEBO CARE
Fossegrenda 306, 7038 TRONDHEIM

BYKLE KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
4694 Bykle

JOTUN
BINDEMIDDEL DIVISJONEN
5120 Manger - tlf. 37 30 21

Norges Fiskarlag

Gardiner - Metervarer - Garn - Parfymeavd.

M. Wedvik Englund A/S

6770 NORDFJORDEID

KRONE

KAFFE FRA KØFF

Midtunhaugen 6, 5051 NESTTUN

Tlf. 05 - 10 22 00

Terje Hagfors Mask. & Transport

Skjærstad

8650 MOSJØEN

Haaland & Sønn A/S

Ryfylkekaien, 4006 STAVANGER

Autohuset A/S

Hornbergvn. 11

7038 Trondheim

Bøndenes Regnskapskontor

2436 Våler i Solør

Tlf.: 06-42 01 13

Vestfold Bil & Karosseri

3190 HORTEN

KPMG Peat Marwick

Sandviksboden 5

5035 Bergen - Sandviken

Hans Hansen Slipp og Verksted

8845 SELØY

Tlf.: 086-59 244

Fotograf

Olav A. Ellingsen

Madlavn. 242, HAFRSFJORD

Tlf. 04 - 55 911

Ålgård Fina A/S

4330 ÅLGÅRD

Tlf.: 04-61 82 60

Elektro Team

1625 TOMTER

Tlf.: 09-92 25 53

Wegger / Karlsvik

Kilengt. 1, 3100 TØNSBERG

HAMAR KOMMUNE

Strandgt. 23, 2300 Hamar

Lillehammer Kommune

2601 LILLEHAMMER

STOR BERGEN

BOLIGBYGGELAG

Johan Berentsv. 4, 5031 LAKSEVÅG

Egon F. Steiner A/S

P.b. 1214

3701 Skien

Betong

entreprenørforretning – Elementfabrikk

4301 Sandnes – tlf. 04/60 52 00

Leira Blomster

2920 LEIRA

Maxi Matsenter

5300 KLEPPESTØ

Tlf.: 05-35 13 85

BJERKREIM KOMMUNE
4389 Vikeså

Honeywell
Helping you control your world
P.b 263 – 1371 Asker

FÜRST
MEDISINSK LABORATORIUM

Huseklepp A/S
Flovn. 12, 6801 Førde
Tlf.: 057-23 366

FLEBU AS Ficon
Ringeriksvn. 175
1313 Vøyenenga
Tlf. 02 - 13 04 10

Actuator A/S
Postboks 28, 2834 Hunndalen
Tlf.: 061-80 000

BRATTVAAG SKIPSVERFT AS
BRATTVAAG SKIPSVERFT AS
6270 Brattvåg, tlf. 071/15 644, fax 071/15 834

Sogningen/Sogn Avis
5842 LEIKANGER

Schjølberg Kjøleservice
P.b. 149
7461 Røros

MSO
Music Service Oslo A/S
P.b. 4353 Torshov
0473 OSLO 4

Rana Kommune
Helse- og sosialetaten
8600 MO I RANA

Gausdal Bakeri A/S
2623 Vestre Gausdal
Tlf.: 062-23 227

Noremco Construction A/S
Kongensgt. 6, 0153 OSLO 1

NOR Entreprenør AS
Telefon: (02) 38 41 60
Telefax: (02) 38 11 06
Maridalsvn. 139
0461 OSLO 4

Kristiansand Kommune
Helse- og sosialavdelingen
4600 KRISTIANSAND

Evenes Kommune
Helse- og Sosialetaten
8534 LILAND

Mobil MOBILSTASJONEN
Tlf. 06 - 97 51 14
2078 Nordkisa

KVINESDAL KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
4480 Kvinesdal

Førdehuset
Postboks 144, 6801 FØRDE
Tlf. 057 - 22 900

Forenede Forsikring

Vestre Toten Kommune
Helse- og Sosialetaten
2830 RAUFOSS

Trollrammer A/S
Austadgt. 21
3043 DRAMMEN

G.H. Dahl
Bakeri og Konditori
1890 RAKKESTAD

L/L Sunnhordland Kraftlag
Postboks 25, 5401 Stord
Tlf.: 054 - 10 622 Telefax: 054 - 14 170

HOLGER MØLLERSEN a.s
Entreprenørforretning
HM
Tlf. (087) 51 811, P.b. 100, 8601 Mo

Jømna Bruk A/S
2434 JØMNA
Tlf.: 064-18 300

Plastic Padding
Prof. Birkelandsv. 24c
1081 OSLO 10

Norsk Iskrem Ba.
P.b. 3710
7002 TRONDHEIM

LANDGRAFF VEKTER
Østre Aker vei 101, 0596 Oslo 5
Tlf. 02 - 64 17 90

Vinstra Kraftlag
2640 VINSTRA

UNITOR
Unitor Ships Service

Grønvold Eiendom
Storgt. 81, 2600 LILLEHAMMER
Tlf.: 062-58 555

Assuranceforr.
GARD
P.b. 1536 Myrene
4801 Arendal

Amitech A/S
Øverhagan 8
7460 RØROS

TOTAL NORSK A/S
Haakon VII's gt. 1
P.b. 1361, Vika 0161 Oslo 1
Tlf. 02/41 34 15 – Telex 17438

Gausdal Kommune
Helse- og Sosialetaten
2620 Østre Gausdal

Mosvold-Farsund
SHIPPING · OFFSHORE · INVESTMENTS
Postb. 113
4551 Farsund
Tlf. 043/90 622 – Telefax 043/91 631

Porsanger Helsetun
9700 Lakselv
Tlf. 084 - 61 444

A/S Bygningslageret
Storgt. 218, 1742 Klarestadhaugen
Tlf.: 09-16 35 02

TRANØY KOMMUNE
HELSE- OG SOSIALETATEN
9375 Vangsvik

Værøy Kommune

Husvær Fisk A/S
8843 HUSVÆR

Sarpsborg Papp
1701 SARPSBORG

Kvalsund Kommune
Helse- og Sosialtjenesten
9620 Kvalsund

Snillfjord Kommune
Helse- og Sosialetaten
7210 SNILLFJORD

Jægtvolden
FJORDHOTEL
7670 SAKSHAUG — TLF. 077 — 53 900
TELEFAX 077 — 53 866

Autronica A/S
Postboks 3010, 7002 Trondheim
Tlf.: 07-91 80 80

Tele
Vadsø Teleområde
P.b. 0264,
9801 VADSØ

Bryggen Tobakk A/S
Bredsgården 1
5003 BERGEN

SKAUN KOMMUNE
Helse- og Sosialetaten
7353 Børsa

VERDAL KOMMUNE
SOSIALKONTORET
SENTRALBORD (076) 78 500
7651 VERDAL

Optiker Lundemo A/S
Leütenhaven
7000 TRONDHEIM

Arne Evjen A/S
P.b. 1807 Lade
7002 TRONDHEIM

H.P. Hansens Transport A/S
Brattøra
7010 TRONDHEIM

Reg. rev. Håkon Haveland
P.b. 326
4341 Bryne. Tlf. 04-48 35 61

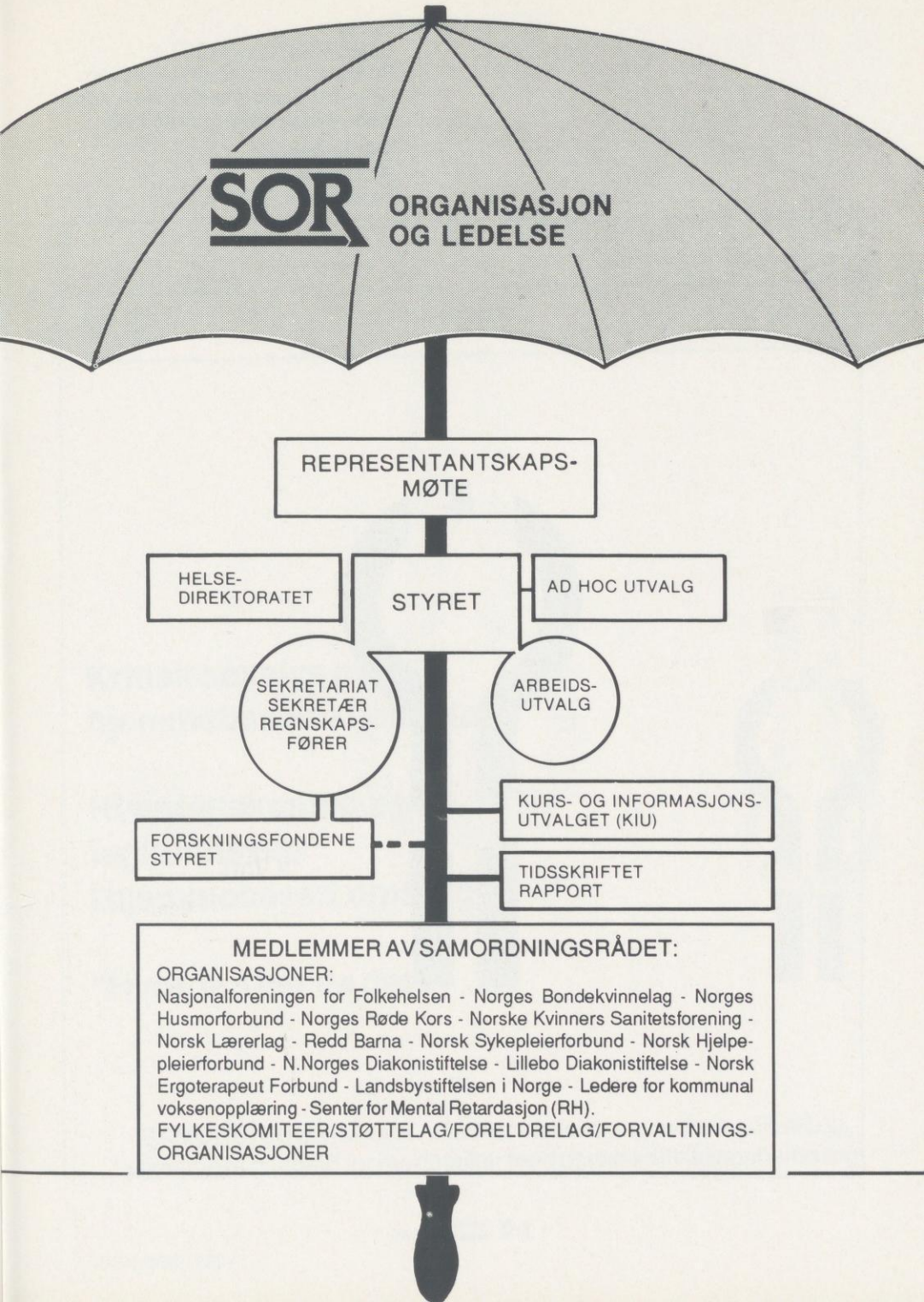
Terjes Bud og Varetransport
Damyr 14, 1600 Fredrikstad
Tlf.: 09-31 93 39

Hurtigvaskeriet A/S
Rødsetvn. 11
6011 ÅLESUND

Åge A. Olsen
P.b. 286
2301 HAMAR

Åge J. Monsen A/S
Storetveitvn. 3
5032 MINDE

Sømna Kommune
8924 VIK I HELGELAND

SOR
ORGANISASJON
OG LEDELSE
REPRESENTANTSKAPS-
MØTE
HELSE-
DIREKTORATET
STYRET
AD HOC UTVALG
SEKRETARIAT
SEKRETÆR
REGNSKAPS-
FØRER
ARBEIDS-
UTVALG
KURS- OG INFORMASJONS-
UTVALGET (KIU)
FORSKNINGSFONDENE
STYRET
TIDSSKRIFTET
RAPPORT
MEDLEMMER AV SAMORDNINGSRÅDET:
ORGANISASJONER:
Nasjonalforeningen for Folkehelsen - Norges Bondekvinnelag - Norges Husmorforbund - Norges Røde Kors - Norske Kvinners Sanitetsforening - Norsk Lærerlag - Redd Barna - Norsk Sykepleierforbund - Norsk Hjelpepleierforbund - N.Norges Diakonistiftelse - Lillebo Diakonistiftelse - Norsk Ergoterapeut Forbund - Landsbystiftelsen i Norge - Ledere for kommunal voksenopplæring - Senter for Mental Retardasjon (RH).
FYLKESKOMITEER/STØTTELAG/FORELDRELAG/FORVALTNINGS-ORGANISASJONER

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET –
Råd for samordning av humanitært og yrkesmessig arbeid for mennesker med psykisk utviklingshemming.

Returadresse:
RAPPORT
Postboks 98, 3570 ÅL

Holmestrand
Handelstrykkeri A/S